

Študija nam ne kaže le razlik med posameznimi slovenskimi pokrajinami, ko podaja n. pr. sliko industrializacije naše zemlje, temveč nudi dragocene podatke za pravilno presojo našega gospodarskega in socialnega položaja. Njeni rezultati bodo v marsičem pripomogli pri izbiri sredstev in poti za reševanje temeljnih vprašanj našega gospodarskega življenja. V luči teh statistik gledamo popolnoma drugače na našo gospodarsko strukturo kot sicer; za mnogo vprašanj bomo našli pravilno rešitev le z uporabo teh rezultatov.

Zelo zanimiva in poučna je razvrstitev slovenskih okrajev glede na delež kmetškega prebivalstva, ker nam kaže stopnjo naše industrializacije, temeljno vprašanje vseh vzhodnoevropskih držav po svetovni vojni. Če bi pri obravnavi gradiva ravnali dosledno po statistično geografski metodi in razdelili n. pr. ljubljanski okraj na severno — industrializirano — in južno — agrarno — polovico, bi se delež kmetškega prebivalstva za južni del malo povečal, za severni pa zmanjšal. Razlike bi bile povsod tam, kjer je dobljeni delež rezultat nehomogenih delov. Toda to so v primeri z ostalim delom le malenkosti, ki jih moremo zaradi naših začetniških razmer dopustiti.

Globlje v delo samo se tu ne bomo spuščali. Pomen sem hotel nakazati z gornjimi odstavki o vlogi statistike pri reševanju gospodarskih in socialnih vprašanj.

Koliko truda pa je bilo pri tem treba, ve samo tisti, ki je že imel kdaj opravka s statistiko. Saj je pri vseh statističnih obdelavah vedno enako, da zahtevajo ogromno naporov in potroška energije, rezultati pa so v primeri s tem malenkostni. Važnost dela se pokaže šele tedaj, ko ob preučevanju dobljenih dejstev spoznamo, v čem nam rezultati morejo koristiti.

To delo je dragocen prispevek k zbirki, ki jo tvorijo po Socialno ekonomskemu institutu že izdane razprave. Še posebej pa jo lahko dodamo kot dopolnilo študijam »Socialni problemi slovenske vasi« (Soc. ek. i. 1938).

Dr. A. Uršič.

Umetnost

Razstava kluba »Lada«

Med 3. in 23. decembrom minulega leta so razstavljali v Jakopičevem paviljonu člani kluba »Lada«, ki je s tem po dolgem presledku zopet oživel.

»Lada« se je kot društvo jugoslovanskih umetnikov osnovalo po veliki razstavi o priliki kronanja kralja Petra leta 1904. v Beogradu. Razstava je bila važna manifestacija jugoslovanske skupnosti. Leta 1912, tik pred izbruhom balkanske vojne, je bila prirejena prva klubova razstava v Beogradu, katere sta se kot slovenska člana udeležila Vesel in Sternen. Beograjski razstavi sta sledili razstavi v Sofiji in Zagrebu, ljubljansko pa je preprečila svetovna vojna. Med vojno je klub v Ljubljani, Zagrebu in Sofiji prenehal, ostal pa je ves čas delaven v Beogradu. S to razstavo je slovenski del društva oživiljen, sledila mu bosta tudi kluba v Zagrebu in Sofiji.

Ljubljanskemu klubu je ostal zvest Ferdo Vesel, ostali člani pa so naslednji: Ivan Vavpotič, Henrika Šantel, Šaša Šantel, Maksim Gaspari, Hinko

Smrekar, France Košir, Avgusta Šantel, Rajko Šubic, Albert Sirk, Bruno Vavpotič, Tine Gorjup, Ivan Kos, Mira Pregljeva, Karel Jakob, France Uršič, Bara Remec, kiparja Ivan Zajec, Ivo Sajevec in kot gosta kipar Edvard Salezin in član beograjske »Lade« slikar Borivoje Stevanović.

Družba je zelo pestra, saj sega z Veselom v impresionizem in z najmlajšimi člani išče novih potov sodobnosti. Razstava torej ni mogla nuditi enotne notranje vezi med razstavljalci, kakršno smo v veliki meri čutili pri razstavi »Kluba mladih«, katerega člani zasledujejo končno isti cilj v slikarskem izražanju. Razstava »Lade« je kot mozaik različnih, da, nasprotujočih si osebnosti, različnih naziranj in seveda različnih kvalitiet.

Osrednja osebnost na razstavi je bil nedvomno Ferdo Vesel. Njegov svet je barva, razkrojena v skalo čudovitih odtenkov, s katerimi obnavlja predmete ne v njihovi telesni plastičnosti, ampak v njih vizualnem, optičnem pojavu. Vsi njegovi portreti so pojmovani na izrazito slikarski način. Ne gre mu za to, da figuro upodobljenca poda v njeni otipljivi resničnosti, zajame le optičen videz portretiranca, pokaže ga v prav določenem momentu njegovega življenja, neposredno, brez običajne »poze«, ki jo portretiranec zavzame, preden ga slikar ujame na platno. Tak je njegov lastni portret, stkan iz nežnega tkiva barvnih tonov i svetlobe, a čudovito resničen in prepričevalen. Obe mali krajini sta neposredni krajinski impresiji iz njegovega dolenskega kraljestva, okolice Grumlovo pri Radohovi vasi.

Ivan Vavpotič predstavlja Veselovemu nasproten svet. Vavpotič skrbno varuje plastično formo predmetov, jo z rahlimi barvnimi prehodi in izumetničeno osvetljavo potencira do skrajne možnosti. Vavpotiču barva ne služi v impresionističnem smislu za dosego vizualnih pojavov, temveč za to, da uresniči solidno, naturalistično podobo. Predmeti morajo ohraniti svojo obliko, so drug do drugega jasno omejeni, nastopijo v svojem polnem volumenu in, kar je logično, v svoji lokalni barvi. V portretu I. Severja so vse te značilnosti prav dobro razvidne. Figura upodobljenca je v polni telesnosti pred nami in ne več v svojem slučajnem vizualnem pojavu kot pri Veselu. Tudi tihožitja so prav tako podana, vedno izbira formo, barvo in predvsem luč na način, ki napravi sliko solidno in vsakemu razumljivo.

Nedavno umrli France Košir je bil, žal, zastopan le z dvema slikama, od katerih je Sorško polje zadnje njegovo delo. Odlikuje se živ in neposreden odnos do rojstne zemlje, ki jo je zajel v njenem bistvu in postal eden naših najvidnejših slikarjev domačega kraja.

Henrika Šantlova je razstavila dvoje tihožitij in eno kostumno študijo. Spada k impresionistični generaciji, kar je prav dobro pokazala v kostumni študiji, kjer je njeno veselje nad barvo prišlo do izraza v mehko se prelivajočih tonih svilenega oblačila. Oboje Tihožitij sta bili med najboljšimi deli na razstavi.

V srednji dvorani je razstavljal tudi Borivoje Stevanović vrsto krajinskih slik. Slikarstvo zanj ni nikak problem, kateremu bi se moral posvetiti z intenzivnim študijem. Hladno, realistično gledanje označuje vse njegove krajine, ki ne ogrejejo in so nam nekam tuje, posebno še, če jih primerjamo z deli F. Koširja.

Po starosti slede tem slikarji v levi dvorani. Številčno najbolj zastopan je Maksim Gaspari, gotovo eden najpriljubljenejših naših slikarjev, ki zajema iz narodne ornamentike, kmečkih motivov, navad in običajev. Prav gotovo ima tu svojo vrednost, ki mu je ne more nihče odrekati. Motivi iz kmečkega življenja, raznih navad in folklornih tem so splošno razširjeni in so v reprodukcijah našli pota že v vsako slovensko hišo. Omenjam samo razglednice za božič, veliko noč in razne druge prilike. Tu je Gaspari ves domač in prisrčen. In tudi na razstavi so bili to najboljši motivi, med katerimi naj omenim Tepežni dan in Pohorsko legendo. Kakor hitro pa Gaspari poseže izven tega območja v idejni ali kak drug svet, ali pa če skuša karikirati, postane nesprejemljiv, večkrat zelo banalen. Na razstavi je te vrste slika »Domovina, mili kraj...«

Poleg njega je razstavljal drugi naš popularni umetnik slikar-grafik Hinko Smrekar, duhovit komik in še duhovitejši karikaturist. Smrekar je odličen risar, njegove kolorirane risbe, predvsem karikature sodobnih razmer, veljakov itd., bodo nekdanj važni kulturno-zgodovinski dokumenti naše dobe. Kako v živo zna zadeti, priča Rekord. O njem pa velja isto kot o Gaspariju, kadar prekorači ta svoj svet, se ne znajde, kar so pokazali religiozni motivi.

Šaša Šantel je precej blizu Vavpotiču. Odločen realist, posebno v portretu g. I. K. Albert Sirk je imel vrsto dobrih motivov z morja in je bil barvno gotovo najzanimivejši v tej dvorani.

V desni dvorani razstavljajo najmlajši člani »Lade«. Bara Remčeva je med našimi mlajšimi slikaricami gotovo na prvem mestu. Predvsem ji gre za barvno stran slikanja, mnogo se ukvarja s kompozicijo in pri tem išče lasten izraz o umetnosti.

M. Pregljevo odlikuje smisel za barvo, ki jo vodi do nekega nastrojenja v sliki.

Tu razstavljajo še Tine Gorjup, Uršič, ki po barvni plati spomni večkrat na Pavlovca, in končno Karel Jakob, ki to pot razstavlja prvič in je prav zato viden v njegovih delih še vpliv zagrebške akademije. Omeniti pa moramo podobo Matere, kjer mu je prav neposredni odnos do upodobljenke pomagal ustvariti delo prepričevalne resničnosti.

V kabinetu pa so razstavljeni skoraj sami akvareli, med katerimi so najboljši akvareli Bruna Vavpotiča, ki so res kar neprekosljivo mojstrsko slikani. Posebno vrednost imajo še zato, ker je v njih ohranil mnogo intimnih kotičkov stare Ljubljane. Akvareli Avguste Šantlove v primeri z Vavpotičevimi večkrat ne presežejo navadnega amaterstva.

Akvarele razstavlja še Ivan Kos, Tine Gorjup dobre risbe s kreda, Šantel pa ima nekaj odličnih radirank majhnega formata.

Od kiparjev je najbolj zastopan Ivan Zajec s plastiko, ki je značilna za konec minulega in začetek našega stoletja in je njen formalni izraz danes že davno mrtev. Manj sta zastopana Sajovic, od katerega naj omenim zelo dobro portretno glavo kiparjeve matere, in gost Edvard Salezin.

Razstavljalci so izdali ilustriran katalog.

I. G.